

a dodnes občas vydávaný je román *Z malého světa* (1864), a to proto, že zachytil kus skutečného sociálního života českého ve 40. letech: kreslí tragické scény ze života dělníků v pražské kartounce a jejich živoření i zrod živelného odporu vedoucího k ničení strojů. Tyto stránky měly význam žalujícího dokumentu. Ovšem epické řešení (navíc motivované konvenčními a nepravděpodobnými zápletkami), konečný „smír“ vykoupenný spojením dětí nepřátelských otců, je naivní, stejně jako jsou utopické autorovy návrhy, jak ulehčit údělu dělnictva. Dějová osnova, sledující chudého tkalce (ukáže se však, že je odhozený hraběcí syn), jenž přichází v zoufalství do Prahy a postupně se stává prvním českým uvědomělým dělníkem, postrádá věrohodnosti. Konečně třetí, psychologicky nejpravdivější Pflégrův román *Paní fabrikantová* (1867) řeší na běžném milostném příběhu problematiku manželství a jeho nerozlučitelnosti. Tyto tři prózy s nepevnou stavbou, usilující za každou cenu spojit časové morální a sociální problémy s efektními zápletkami a s psychologickou kresbou, mají význam historický: vytvářely – spolu s prózami Sabinovými – základy českého sociálního románu.

Rudolf Pokorný

/ 1853 - 1887 /

Básník ruchovského směru; ve vlasteneckých verších i v epice zdůrazňoval časové zájmy a národní a slovanské náměty.

Významně se podílel na seznamování české veřejnosti se Slovenskem a s jeho kulturou.

Narodil se 18. 4. 1853 v Heřmanově Městci; po studiích v Chrudimi a v Pardubicích absolvoval obchodní školu v Praze. Po vojenské službě stal se v Praze úředníkem (1876–78) a stále víc se věnoval literatuře. Podílel se na práci v Umělecké besedě, od r. 1878 byl spoluredaktorem humoristického týdeníku *Paleček* a později ještě načas i jeho politickosatirické přílohy *Šotek*. Přispěl do třetího ročníku almanachu *Ruch* (1873) a k ruchovcům se pak hlásil i svou básnickou tvorbou. Důležitý byl několi-kerý Pokorného pobyt na Slovensku, které si zamiloval: rozvíjel tam živé osobní styky, zejména s J. M. Hurbanem, byl horlivým propagátorem česko-slovenských motivů, založil Knihovnu československou (1881). R. 1887 začal vydávat *Antologii ruské lyriky*. V červnu 1887, krátce před smrtí, nemocen a roztrpčen, vzdal se redakce *Palečka* a přijal místo okresního tajemníka v Libochovicích, kde 19. 9. 1887 zemřel.

Pokorný se pokládal především za básníka. Jeho četné lyrické verše vyslovovaly pateticky a rétoricky vlastenecké nadšení a rozhořčení, vzdor

a naděje anebo obměňovaly nehluboké písňové motivy erotické a přírodní. Jeho epické básně – většinou popisné a psané nadneseně ozdobným slohem – horovaly pro ideály svobody a národní a slovanské svébytnosti, kreslily žánrové postavy a scény, vyprávěly jednoduché příběhy z historie nebo „ze života“. Nejznámější z jeho knih jsou *Z jarních luhův* (1874), *Vlasti a svobodě* (1883), sbírka s motivy slovenskými *Z hor* (1881) a alegorický příběh *Mrtvá země* (1885). V duchu své představy národní literatury zaměřené proti subjektivismu a proti cizím námětům vedl Pokorný jednostranně vyhocené polemiky proti lumírovcům, hlavně proti Vrchlickému a Sládkovi, a psal satiricky útočné verše. Nejvýznamnější byla Pokorného práce směřující ke sblížení českého a slovenského národa a navazující na podnět Heydukův. Pokorný propagoval myšlenku jejich jednoty, ale nedověděl si ji představit jinak než při zachování společného jazyka alespoň pro literaturu vědeckou (úvaha *Literární shoda československá*, 1880). Z hlubokého zájmu o Slovensko vyplynula rovněž jeho nejcennější kniha, dvoudílný cestopis *Z potulek po Slovensku* (1883, 1885). Pokornému se v něm podařilo představit zajímavým způsobem v pásmu vyprávění, úvah a realisticky líčených scén mnohotvárný obraz slovenské současnosti i historie, přírodní krásu krajiny i život lidu, kulturní a literární snažení i folklór. Pro tehdejší dobu byly to informace neobyčejně cenné a měly zásluhu na lepším pochopení Slovenska z české strany.

Milota Zdirad Polák

/ 1788 - 1856 /

Preromantický básník, který svou přírodně popisnou a úvahovou skladbou *Vznešenost přírody* obohatil repertoár obrozenecké poezie nejen v tématu a žánru, ale i v básnickém slovníku, metaforice a rytmice.

Vlastním jménem Matěj Polák. Narodil se v Zásmukách 14. 2. 1788 jako syn ševce. Devatenáctiletý se stal pomocným učitelem v pražském sirotčinci, rok nato vstoupil dobrovolně do vojska sbíraného proti Napoleonovi. V l. 1809–13 působil na českém severovýchodě a východě a prostřednictvím studovaného dobrušského kupce, básníka a komponisty F. V. Heka se seznámil s vlasteneckým farářem z Dobřan J. L. Zieglerem. Ten získal Poláka, již dříve německy básnícího, pro českou literaturu a postaral se o časopisecké zveřejnění části jeho básně *Vznešenost přírozensosti*. Konečnou verzi tohoto díla, jež má v knižní podobě název *Vznešenost přírody* (1819), přehlédli J. Jungmann. Předtím prodělal Polák tažení proti Napoleonovi, jako pobočník maršála Kollera pobýval ve Vídni v době